

Jogtörténeti arcképcsarnok

ECKHART FERENC

A huszadik század egyik legnagyobb hatású polgári joghistorikusa 1885. november 18-án született Aradon. 1911-ben fejezte be egyetemi tanulmányait. Ezután a bécsi Staatsarchiv munkatársa lett. Így esett rá a Tanácsköztársaság diplomáciájának választása, amikor is 1919 áprilisában megbízást kapott az Osztrák–Magyar Monarchia magyar vonatkozású iratanyagának hazaszállítását előkészítő munkálatokra. Utóbb ezt a feladatát már külügyminisztériumi osztálytanácsoként látta el. 1928-ban a bécsi Magyar Történeti Intézet igazgatójává nevezték ki. 1929-ben került a Pázmány Péter Tudományegyetemre a magyar alkotmány- és jogtörténet nyilvános rendes tanáráként. A Magyar Tudományos Akadémia levelező, majd rendes tagja lett, a felszabadulás előtt a Századok szerkesztője (1943–1945), 1946 és 1949 között a Magyar Történelmi Társulat elnöke. Az Állam- és Jogtudományi Kar 1946-ban dékánjává választotta, utóbb prodeánként tevékenykedett. 1957. július 28-án, hetvenkét éves korában az Eötvös Loránd Tudományegyetem Magyar állam- és jogtörténeti tanszékének vezetőjeként hunyt el.

Eckhart Ferencet a szellemtörténet egyik képviselőjeként ismerte meg a közvélemény. Ugyanakkor vallotta a források előítéletmentes kritikájának döntő szerepét a történettudományi kutatásokban. Professzori tevékenységét mindvégig heves viták tüzeiben foly-

tatta, egyetemi tanári működésére a nagy változások és változtatások nyomták rá bélyegüket. Katedrára kerülése után kidolgozta a magyar alkotmány- és jogtörténet új szemléletű oktatási és kutatási programját. Ez a tudományos vázlat csaknem megfosztotta a tanítás lehetőségétől: heves támadásokat intéztek ellene nemcsak a tudományos életben, de még a képviselőházban is. A jobboldali felháborodást a nemzeti önhiúságot, a sovizsnta elvakultságot, faji felsőbbrendűséget, a történetietlen közjogi iskolát megkérdőjelező kritikája idézte elő. A harmincas évek irredenta hangulatában meglehetősen népszerűtlen szerep hárult rá, amikor új tudományos alapokra kívánta helyezni a jogtörténeti kutatásokat.

Tudományos munkássága is ugyanezen törekvéseit tükrözi. Egyik legtermékenyebb jogtörténetírónk volt, ahogyan kortársai is nevezték, „a levéltári kutatás mestere”. Eckhart Ferenc a történettudomány felől közeledett a joghistoriához, így vált munkássága jellemzőjévé az összehasonlító módszer, az alapos levéltári forráskritika, az okleveles anyag minden korábnál szélesebb körű felhasználása. Életműve a feudális állam és jog újjabkori történetének feldolgozása volt. Legjelentősebb művei: A bécsi udvar gazdaságpolitikája Magyarországon Mária Terézia korában; A bécsi udvar gazdasági politikája Magyarországon 1780–1815; A bécsi udvar jobbjáypolitikája 1761–1790; A szentkorona eszme története; A királyi adózás története Magyarországon, és tankönyve, az 1946-ban megjelent Magyar alkotmány- és jogtörténet. Foglalkozott továbbá a hiteles helyek fejlődésével, a leányegyeddel, a püspöki szék betöltésének kérdéseivel, a Habsburg-Lotharingiai ház családi törvényeivel, a Bocskai-felkelés jogi nézeteivel, a földesúri büntetőbíráskodással is. Ezenkívül megjelentetett több nyelven is Magyarország történetét feldolgozó munkákat.

A harmincas évek elejének nagy viharai visszahúzódsra készítették Eckhart Ferencet: tudományos viták helyett az oktatás- és a tudománytörténet felé fordult. Megírta a napjainkra már — az egyetemi levéltári iratanyag jelentős részének megsemmisülése folytán — nélkülözhetetlenné vált kézikönyvét az állam- és jogtudományi kar történetéről.

A felszabadulás után újjászervező tudományos élet és egyetemi oktatás újabb változásra készítette az ötvenéves tudóst. Megismerkedett a marxista történeti módszerekkel és tanításokkal, sőt oroszul is megtanult, hogy történeti ismereteit teljesebben gyarapíthassa. Ekkor írta meg egyetemi tankönyvét, melynek közzétételére csak most talála alkalmasnak az időt. 1945-öt követően aktivitása fokozódott, forráskutatásainak jelentős eredményeit helyezte sajtó alá. Az ötvenes években számos támadás érte a szellemtörténetről vallott nézetei miatt. Ez azonban nem csorbíthatta már tekintélyét, s nem vesztette el a jogászgenerációkra gyakorolt nagy hatását sem.

Eckhart Ferenc viharoktól tépázott évtizedek, átmeneti kor embere volt, tudományos életművében a szellemtörténettől jutott el a marxista felfogásig. Munkáinak különös jelentőséget kölcsönöz ez a pálya.

Eckharttól, a tudós joghistorikusról tanúskodnak művei. A tanárról, a professzorról a dolgok lényegéből fakadóan nem maradhettek fenn dokumentumok. Ám akik még hallották a katedrán, azok Székely Györggyel együtt vallhatják: „Jogtörténeti és egyetemes történeti előadásai higgadt és kritikus történeti szemléletével, számos hamis nézet cáfolásával, mítoszok megdöntésével, a magyar–szláv kapcsolatok pozitív oldalainak akkor egyedülálló feltárásával a maga eszközeivel való állásfoglalást jelentettek. Előadásai, maga által vezetett szemináriumai, a történeti segédtudományok megismertetésének igénye a

polgári tudomány legjobb hagyományainak ébren tartását jelentették. Nem tartotta véka alatt a tudományos elemzés finom módszereit, a forráskutatás módjait, helyet adott az önálló véleményeknek, fiatal hallgatói előtt megszólaltatta tudományos pályán dolgozó egykori tanítványait. Hallgatóit nem csak tanította, de szerette, féltette, nevelte és istápolta őket a válságos, de fordulókat érlelő években, amikor a tudósnak, ha tudós akart maradni, az embernek, ha ember akart maradni, hallgatnia nem lehetett.” 28 esztendő professzori működése alatt tudományos álláspontját beolvastotta az előadásokba. S ha elismerjük könyvei jelentőségét a tudomány fejlődésében, még hangsúlyozottabban ki kell emelnünk azt a (talán jóval nagyobb) hatást, melyet évről évre több száz leendő jogász szemléletének alakulására gyakorolt.

Horváth Attila

(Eckhart Ferenc tudományos munkásságáról rövidesen részletes bibliográfia lát napvilágot.)